

SUDSTVO KAO INSTRUMENT POLITIKE

Prikaz

THE JUDICIARY AS AN INSTRUMENT OF POLICY

Review

Suad KURĆEHAJIĆ

Sažetak

Tekst je prikaz knjige autora Mirsada D. Abazovića „Sumrak u zoru“, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj, 2011, str. 413

Abstract

The text of the book review by Mirsad D. Abazovic "Twilight to dawn", Tesanj, Center for Culture and Education Tesanj, 2011, page 413.

Sudska vlast bi trebala biti nezavisna kako u sistemu podjele vlasti zasnovanom na idejama *Charles-Louis de Secondat Montesquieua* izraženim u njegovom djelu *Duh zakona* i provedenim u praksi zapadnoevropske demokratije gdje ona uz zakonodavnu i izvršnu vlast čini strukturu vlasti, tako i u sistemu jedinstva vlasti zasnovanom na koncepciji *Jean-Jacquesa Rousseaua* koja je svoje područje primjene našla u zemljama socijalističkog tipa.

Međutim, politika često zna odigrati značajnu ulogu u pojedinim sistemima tako da se sudstvo pojavljuje kao produžena ruka politike kako bi se sudski sankcionisala pojava koju je politika već unaprijed anatemisala.

O takvoj situaciji u nekada našoj zajedničkoj domovini Socijalističkoj federativnoj republici Jugoslaviji govori knjiga prof.dr. Mirsada D. Abazovića. Povod za njen nastanak je inscenirano suđenje pred vojnim sudom u Sarajevu grupi oficira Jugoslovenske narodne armije i trojici civila albanske nacionalnosti pred vojnim sudom u Sarajevu 1987. godine za albanski nacionalizam, separatizam i iredentizam te napad na bratstvo i jedinstvo i federalno uređenje države. Postupak nije dugo trajao. Optužnica je podignuta u februaru 1987. godine, a presuda je su donesena 27. marta iste godine.

Optužbe u pogledu kojih se vodio postupak su jako ozbiljne i predstavljale su atak na najviše vrijednosti tadašnjeg jugoslovenskog društva tako da je i prirodno bilo da se očekuje oštre sankcionije takvog djelovanja. Međutim, ono što je autor iznio

jeste politički milje u kojem su optužbe podignute i u kojem se vodio postupak protiv navedene grupe Albanaca.

U tom smislu autor nam jasno ukazuje na političku situaciju koja je te 1987. godine vladala u jugoslovenskoj zajednici.

To je bilo vrijeme poslije smrti tvorca AVNOJ-evske Jugoslavije Josipa Broza Tita, najačeg kohezionog faktora jugoslovenske federacije. Nakon Titove smrti ostala su još dva kohezioni faktora SFRJ. To su bili Savez komunista Jugoslavije (SKJ) kao idejna avangarda i Jugoslovenska narodna armija (JNA) kao oružana sila jugoslovenske federacije koja je svrstavana u red najjačih vojnih formacija u svijetu i koja je zbog svoje snage pa i poprilične nezavisnosti neformalno smatrana sedmom republikom. Godišnje se za potrebe JNA izdvajalo 5,83 % bruto nacionalnog dohotka jugoslovenske federacije što je bilo izuzetno veliko izdvajanje za vojne potrebe, a što je i učinilo JNA tako jakom.

Autor ukazuje da se nakon Titove smrti u srpskoj nacionalnoj svijesti počinju afirmirati opasne nacionalističke ideje unutar srpskog nacionalnog korpusa i tendencija ka transformaciji Srbije i Jugoslavije. Te ideje su svoj izraz našle u Memorandumu Srpske akademije nauka i umjetnosti (SANU)¹ koji je svoj put našao do čitaoca u septembru 1986. godine kada je objavljen u Večernjim novostima istina kao nedovršen radni materijal srpskih akademika. Ovaj dokument podigao je ogromnu prašinu u jugoslovenskoj javnosti jer su u njemu data mišljenja srpskih mozgova.

Autor s pravom naznačuje da je ovaj dokumenat utjecao na transformaciju u srpskoj nacionalnoj svijesti jer je isticao da Srbija jedina u jugoslovenskoj federaciji nije riješila svoje državno pitanje te da je Ustav SFRJ od 1974. godine nepravedno dao pokrajinama ovlaštenja i položaj koja su gotovo identična sa socijalističkim republikama, osim u nazivu čime je ugrozio poziciju Srbije. Također, ukazano je da su ustavna rješenja od 1974. godine dovela u opasnost i jugoslovensku federaciju prebacivši težište vlasti na socijalističke republike dok se na saveznom nivou suverenost radnih ljudi i građana ostvaruje samo o pitanjima koja su od zajedničkog interesa i o čemu se sve socijalističke republike slože. Također, ukazano je i na zaostajanje Srbije u ekonomskom razvoju. Tezama navedenim u Memorandumu srpski mozgovi su započeli kritiku gotovo svih vrijednosti jugoslovenske zajednice i pružili šansu nažalost nedovoljno ugušenim nacionalističkim elementima u srpskom narodu da afirmišu svoju politiku koja je zasnovana na velikosrpskom konceptu.

Autor ukazuje da Srbija ima svoje dvije strane demokratsku i nacionalističku. Sa idejama sadržanim u Memorandumu SANU-a počinje da se sve više afirmira nacionalistička Srbija. Da bi čitaocu bilo jasno o čemu se radi autor je iznio genezu veliko-

¹ Autor je u prilogu dao kompletan tekst ovog dokumenta.

srpske nacionalističke svijesti izražene kroz Garašaninovo „Načertanije“ te programu Stevana Moljevića „Homogena Srbija“ koji je svoj praktični izraz našao u politici i zločinima prema nesrpskom, a često i srpskom narodu koji je drugačije mislio, koji je vršio četnički pokret na čelu sa generalom Dražom Mihajlovićem.

Stvaranjem jugoslovenske federacije izgledalo je da se zauvijek raščistilo sa protagonistima velikosrpske ideje, te da je AVNOJ-evska Jugoslavija ispravila nepravdu prema nesrpskim narodima koja je učinjena u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) osnovanoj 01. decembra 1918. godine, od 1929. godine nazvanom Kraljevina Jugoslavija koja je smatrana tamnicom nesrpskih naroda jer je bila izražena srpska hegemonija u svim sferama života.

Međutim, desilo se je ono što je početkom sedamdesetih izjavila Latinka Perović tada najznačajnija političarka srbijanske političke scene „Ako Srbi postavje pitanje svoje posebne uloge u Jugoslaviji mogu je dovesti u opasnost ili izjava visokopozicioniranog hrvatskog političara Vladimira Bakarića „Jugoslavija je izdržala plimu hrvatskog nacionalizma, ali ako se desi plima srpskog nacionalizma to Jugoslavija neće moći izdržati“. Vrijeme je pokazalo ispravnost ovakvih gledanja.

Autor se posebno osvrće na genezu srpsko-albanskih odnosa i sukoba počevši još od balkanskih ratova ukazujući na činjenicu da obje strane drugačijim pozivanjem na njihovu historiju i život na prostoru Kosova žele osigurati svoj legitimitet i teritorijalne zahtjeve prema prostoru Kosova. Priroda tih odnosa ispunjena je surovošću i netrpeljivošću. Mir koji je bio na snazi između Srba i kosovskih Albanaca uvijek je bio nestabilan. Sukobi na Kosovu koji su izbili 1981. godine dovode do još nepomirljivijih razlika između Srba i Albanaca. Ovi sukobi su smireni vojno-policijskim represivnim mjerama, ali su svoju snažnu eskalaciju dobili posebno 1987. godine dakle u isto vrijeme kad se grupi Albanaca sudi zbog neprijateljske djelatnosti.

Simptomatično je da su njihovi grijesi istaknuti u optužnici zahvatili period od sredine sedamdesetih godina. Teško je povjerovati kako je moguće da su oficiri JNA, koji su još tada radili protiv interesa države i počinili delikte neprijateljskog djelovanja, mogli nekažnjeno ostati sve te godine na oficirskim pozicijama. Očigledno je je da je srbijanskoj nacionalističkoj mašineriji trebalo da imaju osuđene krivce u albanskom narodu kako bi njihove teze o nepravdno uređenom preostoru Socijalističke republike Srbije doživjele punu potvrdu. I upravo zbog toga je političko anatemisanje optužene grupe stavilo sud u poziciju da se osuđujuća presuda unaprijed očekivala što to suđenje stavlja u red politički motiviranih i isfabrikovanih sudskih procesa.

Autor pritom ističe i analizira teze koje se stavljaju na teret optuženih. Jedna od njih je da su optuženi isticali da su u JNA Albanci neravnopravni te da im se otežava napredovanje i slično. Tužiteljstvo je ovo ocijenilo kao netačno. Međutim, ako se sagleda nacionalni sastav Srba i drugih naroda a posebno Albanaca u oficirskoj

strukturi JNA², onda se može vidjeti da su činjenice neumoljive te da je srpska prevlast bila očigledna u odnosu na sve druge narode sa preko 50 % oficirskog kadra 1947. i 60 % 1981. godine dok su Albanci bili prisutni u oficirskom kadru sa manje od 1 % i 1947. i 1981. godine. Albanci su pritom bili najlošije zastupljeni u oficirskom kadru JNA. Ovdje se može izvući i zaključak da se pripadnicima albanskog naroda nije vjerovalo.

Optuženima se također stavljalo na teret da su izjavljivali kako je JNA okupirala Kosovo nakon demonstracija 1981. godine, mada ta teza, kad se sagleda šta je sve urađeno na Kosovu i kako su djelovali vojska i policija, ne izgleda neistinita.

Također, ni teza da su optuženi govorili da se Albanci u srbijanskim medijima sataziru također nije netačna jer je srpska nacionalistička mašinerija stvarala političku klimu u kojoj su Albanci predstavljali rak-ranu jugoslovenskog društva.

Također, optuženima je stavljeno na teret da su neistinito prikazivali stanje na Kosovu nakon demonstracija 1981. godine govoreći da je pala krv, da je bilo ubijenih i ranjenih više nego što zvanični izvještaji govore, da su tenkovi gazili albansku djecu te da je policija brutalno postupala prema Albanima. Činjenica je da su jugoslovenske vlasti nastojale sakriti pravo stanje stvari na Kosovu i situaciju u to vrijeme učiniti minornijom nego što je to odista bila tako da je problem što je svaki pokušaj svjedoka dešavanja koji su stvari vidjele na drugačiji način od oficijelnog tretiran kao laž i neprijateljska djelatnost.

Suđenje grupi albanskih oficira i civila se dešavalo u periodu kada je na srbijansku političku scenu demokratska Srbija ustupala mjesto nacionalističkoj Srbiji. Platforma ustanovljena Memorandumom SANU-a bila je akcioni plan nove srbijanske politike koja svoju punu afirmaciju dobija sa dolaskom Slobodana Miloševića 1986. godine na poziciju predsjednika Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije (CKSKS). Već 1987. godine Milošević je uspio da zagospodari kompletnom političkom scenom u Srbiji marginalizirajući a potom i otjeravši sa političke scene svog političkog mentora koji ga je doveo na vlast Ivana Stambolića.³ Presuda pomenutoj grupi je trebala akterima te politike kako bi se opravdale stalno isticane teze o ugroženosti Srba na Kosovu i o Albancima kao narodu koji ima neprijateljske afinitete prema Jugoslaviji te da bi se mobilizirala cjelokupna jugoslovenska javnost kako bi se Srbiji ispravila nepravda ustanovljena ustavnim rješenjima od 1974. godine i stvorila podloga za ono što je Srbija kasnije uradila najprije 1989. ograničivši a po-

² Autor je u svojoj knjizi dao precizne tabele sastava oficirskog kadra u različitim periodima razvoja JNA.

³ Znamo da je kasnije 2000. godine Ivan Stambolić glavom platio svoj pokušaj da se kandidovanjem za Predsjednika Srbije vrati na njenu političku scenu. Osoba kojoj se stavlja na teret da je nalogodavac takvog gnusnog čina je upravo Slobodan Milošević kojeg je smrt u Hagu tokom suđenja omela da bude osuđen za ratne zločine na prostorima Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Kosova i koji je prvi predsjednik jedne države kojem se sudilo pred međunarodnim tribunalom za zločine protiv čovječnosti.

tom 1990. godine ukinuvši autonomije Kosovu i Vojvodini. Dakle, cijeli događaj sudskog postupka albanskim oficirima i civilima mora se staviti u kontekst dešavanja na jugoslovenskoj političkoj sceni.

Značaj autorove knjige je što on u potpunosti objašnjava političke prilike koje su vladale u momentu sudskog procesa, ali i daje značajan historijski osvrt na cjelokupni razvoj jugoslovenske zajednice kao i genezu i transformacije nikad iščezle velikosrpske ideologije. Posebno se pritom osvrće na prirodu i korijene srpsko-albanskih sukoba. Iz autorovog djela možemo sagledati sve implikacije umiješanosti politike u sudske procese i narušavanje principa nezavisnosti suda. Ova knjiga je također dobar prilog razumijevanju raspada jugoslovenske zajednice, države koja je nekada imala značajnu poziciju u svijetu, koja je smatrana najprosperitetnijom zemljom socijalističkog svijeta, koja je važila za zemlju sa najvećim brojem prijatelja, koja je imala jednu od najmoćnijih armija na svijetu, a onda je doživjela potpuni slom i raspad, a da nijedan metak nije ispalio spoljni neprijatelj. Pritom je nekad zajednička Jugoslovenska narodna armija garant mira i stabilnosti u zemlji doživjela veliku sramotu dozvolivši da se stavi na jednu stranu i bude sluga realizacije velikosrpskih interesa učinivši veliko zlo nesrpskim narodima koji su je godinama finansirali i značajno doprinijeli njenoj moći i snazi.

Biografija

Doc. dr. Suad Kurtćehajić rođen je 28.08.1962. godine u Bijelom Polju. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu 1987. godine. Završio je sudski pripravnički staž u trajanju od dvije godine u Osnovnom sudu II u Sarajevu. Početkom 1996. godine zasnovao je radni odnos na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Dr. Suad Kurtćehajić je 13. jula 2006. godine na Pravnom fakultetu u Bihaću odbranio doktorsku disertaciju, nakon čega je u julu 2007. godine izabran u zvanje docenta na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Učesnik je niza seminara i naučnih skupova na kojima se pojavljivao sa pisanim priložima te kao aktivan učesnik u raspravama. Više puta je bio u svojstvu jednog od promotora naučnih knjiga. Doc. dr. Suad Kurtćehajić je koautor udžbenika sa hrestomatijom „Politički sistem Bosne i Hercegovine II” u izdanju izdavačke kuće „Magistrat” Sarajevo 2002. godine i prvi je koautor udžbenika sa hrestomatijom „Politički sistem Bosne i Hercegovine 3” u izdanju autora, Sarajevo 2007. godine.